

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Dubium I. Quid & quotuplex sit actus fidei; quid credere & quotuplex, &
quomodo distinguatur credere Deo, credere Deum & credere in Deum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

94

Primum; etsi S. Thomas tum hic q. 9. a. 2. in corp. tum in 1. 2. q. 63. a. 4. & 7. significare videatur, donum sapientiæ à dono scientiæ distinguui, ex parte obiecti materialis, nempe quod per illud generatim perficiatur iudicium intellectus circa res diuinas; per hoc iudicium circa res creatas seu humanas; quod etiam docet Gregorius de Valentia hic q. 8. punct. vnic. melius tamen & accommodatius ad mentem S. Thomæ hic q. 9. art. 2. responsione ad 3. & infra q. 45. art. 2. ad 3. distinguui ex parte obiecti formalis seu medij: quod nimirum, etsi vtrumque donum perficiat intellectum ad rectum iudicium ferendum, mediante quodam peculiari instinctu Spiritus Sancti, de rebus credendis & agendis, idque tam diuinis, quam humanis, & creatis; attamen donum sapientiæ pro medio habeat causas altissimas adeoque diuinas; scientiæ vero donum pro medio habeat res creatas, vt etiam notauit Caietanus hic q. 9. a. 2.

95

Alterum est; S. Thomam præter morem in alijs virtutibus obseruatum, duo hæc dona Spiritus Sancti, Intellectus scilicet & scientiæ, eidem virtuti fidei subiungere & annexere; cuius ipse rationem reddit quæst. 9. art. 1. ad 3. Cum enim sibi obiecisset, donum esse perfectius virtute; ac proinde vnum donum sufficere ad perfe-

ctionem vnius virtutis: cum ergo virtuti fidei respondeat donum intellectus, non respondere eidem donum scientiæ; nec apparet, inquit, cui alijs virtuti respondeat: ad hoc respondet Sanctus Thomas, dona esse perfectiora virtutibus moralibus & intellectualibus, non virtutibus Theologicis; sed magis omnia dona ad perfectionem virtutum theologiarum ordinari velut ad finem: & ideo non esse inconueniens, si diuersa dona ad vnam virtutem Theologicam ordinentur.

Hæc vero etsi probabiliter dicantur, nihilominus tamen, quia quibusdam verius videretur, dona Spiritus Sancti ex suo genere esse perfectiora virtutibus etiam Theologicis, hoc ipso, quod ex altiori motiuo, speciali nimirum instinctu Spiritus Sancti procedunt, & potissimum ad actus præstantiores virtutum ordinantur; simul etiam quia iuxta distributionem sancti Thomæ, non feruatur debita proportio septenarij numeri virtutum & donorum, nec superest donum, quod virtuti temperantiæ respondeat, ideo non improbabiler dici potest, donum scientiæ non tam respondere fidei, quam virtuti temperantiæ, quatenus exhibet & moderatur affectum inordinatum rerum sensibilium. Sed de qua re non est magnopere laborandum, Vide S. Thomam.

QVÆSTIO VII.

De actibus fidei, tum internis, tum externis; deque gratijs gratis datis fidem concernentibus.

S. Thomas 2. 2. q. 2. & 3.

Resoluetur hæc quæstio sex dubitationibus. I. Quid, & quotuplex sit actus fidei; quid credere, & quotuplex; & quomodo distinguatur credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. II. Qua, & quotuplex sit necessitas actus fidei; speciatim an & quid siue ex obiectis naturalibus siue supernaturalibus necessitate præcepti credendum sit omnibus. III. An, & quid necessitate præcepti credendum sit omnibus; & quando præceptum fidei obliget. IV. An & qua ratione actus fidei sit meritorius, ac necessario bonus. V. An, & qua ratione externa confessio fidei necessaria sit ad salutem; quæ in ea re sint obseruanda regule. VI. Qua ratione gratia gratis data se habeant ad fidem; quot item, & quamam sint; & quæ singularum sit ratio; an etiam sint habitus.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex sit actus fidei; quid credere, & quotuplex; & quomodo distinguatur credere Deo, credere Deum, & credere in Deum.

S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 1. 2. & q. 3. a. 1.

1

PLeraque præcedenti quæstione disputata de habitu fidei, etiam actibus fidei communia sunt; præsertim quæ de certitudine, & sub-

iecto, tam propinquo, quam remoto fidei, deque præsentie eiusdem notitiæ docuimus: Præter quæ tamē speciales aliæ difficultates de actu fidei,

cum.

cum S. Thoma hac quæstione à nobis explicanda sunt. Et quod ad præsentem dubitationem attinet.

2 Quæritur primo, quid, & quotuplex sit actus fidei. Respondeo breuiter actum fidei generalissime dici quemlibet actum hominis moralem cuiusvis potentiæ, qui à fide seu habituali, seu actuali procedit. Quomodo generatim loquendo dupliciter fidei actus distingui possunt; alij proprii, alij improprii. Proprii sunt, qui ex suo obiecto seu specifica ratione ita ad fidem pertinent, vt proprie ac per se non sint aliarum virtutum actus. Improprii sunt, qui cum ex obiecto, seu specifica ratione sua sint actus aliarum virtutum, simul tamen ex fide aliquo modo procedunt; qua ratione etiam actus spei, charitatis, aliarumque virtutum dici possunt actus fidei, quatenus à fide, seu ex affectu fidei, à ratione imperantur, iuxta dicta quæst. præced. dub. ultimo de effectibus fidei. In præsentem vero non est quæstio de impropriis fidei actibus; sed solum de propriis.

3 Quales rursus sunt duplices; alij enim sunt interni, qualis est credere; alij sunt externi, vt est confessio seu professio fidei, verbis aut signis externis facta, vt docet S. Thomas q. 2. art. 1. & q. 3. a. 1. Quæ quidem confessio actus fidei dicitur, non quidem immediate & physice elicitus; hic enim actus solus internus est; nec etiam quouis modo imperatus, tales enim esse possunt actus omnium virtutum, vt dictum; sed dicitur proprius actus externus fidei, qui per se, & quantum est ex natura sua, solum aut præcipue causatur à fide, à qua etiam proxime regulatur & dirigitur, non mediante alio habitu: etsi non unquam imperetur etiam ab alijs virtutibus; quarum proinde hoc casualis imperatus dicitur, puta veracitatis, fortitudinis, religionis.

4 Cuius rei hæc ratio est, iuxta S. Thomam eadem quæst. 3. art. 1. quia confessio fidei, vt est externum signum vel oratio significatiua veritatis à Deo reuelatæ (quæ illius primaria & intrinseca ratio est) per se ac proxime ordinatur ad ipsum finem fidei; nempe vt tam verbis & opere, quam mente fides habeatur primæ veritati, ac proinde auctoritas diuinæ ac summæ veritatis vndequaq; inconcussa subsistat. Actus autem externi ad eam virtutem pertinent, ad cuius finem per se ac primario ordinantur, etiam si in alijs potentijs existant, quam in quibus sunt virtutis habitus, quorum dicuntur actus. Vt videre est in oratione, quæ proprie dicitur actus religionis; & in actu martyrii, qui dicitur actus fortitudinis; & in actu ieiunij, qui actus est proprius temperantiæ; licet omnes isti actus sint in potentijs diuersis ab ijs, in quibus sunt habitus virtutum, quarum dicuntur actus.

5 An autem confessio fidei dicenda sit actus elicitus, an potius imperatus fidei, quæstio est de nomine. Aliqui, vt Vasquez 1. 2. disputat. 83. num. 16. & Bannes hic q. 3. a. 1. vocant eiusmodi actus elicitos, vel saltem cum addito, secundo elicitos, earum virtutum, quibus adscribuntur, conuenienter S. Thomæ infra q. 81. art. 4. ad 2. Alij vero vocant actus per se ac immediate impera-

tos; de qua re non est litigandum; dummodo vtrinque intelligatur quod dicitur.

6 Quæritur secundo, quid & quotuplex sit credere, quem internum fidei actum esse diximus. Respondet S. Thomas hic quæst. 2. a. 1. credere, prout est actus diuinæ fidei, nihil aliud esse, quam cum assensione cogitare. Ita enim existimat definire Augustinum lib. de prædestinatione, Sanctorum cap. 2. Vbi simul ad eandem definitionem tuendam, multa annotat S. Thomas, ac speciatim istud, cogitare accipit pro intellectus consideratione, cum aliquainquisitione, & voluntatis consensu; ad firmum assensum determinantis.

7 Sed non est, cur in eo multum laboremus, vt hanc propriam actus fidei definitionem esse tueamur, quando reuera nec ea videtur mens fuisse, Augustini, vt recte notauit Vasquez 1. 2. disput. 209. n. 20. nec id verba præferunt: cum ea potius sit, generalissima quædam notio cuiuslibet assensus, circa quamvis materiam, siue hic assensus sit euidens, siue ineuidens; siue certus, siue probabilis; & siue pro ratione assentiendi habeat auctoritatem dicentis, siue rationem. Quomodo etiam in scriptura subinde vsurpari videtur, vt cum Iacobi 2. vers. 19. dicitur: *Et demones credunt, & contremiscunt*, nempe de quo immediate antea fuerat sermo, *quoniam vnus est Deus*, de quo vtiq; demones euidenter assensum habent. Et sæpe vulgo dicere solemus, aliquid à nobis credi, etiam si res illa ratione, non auctoritate nitatur.

8 Quare omissa ea siue definitione, siue notione ipsius *Credere*, breuiter dicendum est. Credere generatim & proprie, prout est actus fidei habitus distincti ab alijs habitibus, præsertim scientiæ & opinionis, nihil aliud esse quam assentiri ob auctoritatem seu testificationem dicentis, vt dicitur etiam q. 1. dub. 1.

9 Quo sensu credere aliud spectat ad fidem humanam, seu naturalem, vtpote nixum auctoritate humana, seu naturali alicuius creaturæ, in quocunq; demum obiecto versetur: aliud spectat ad fidem diuinam & supernaturalem. Quo modo credere rursus aut nititur euidencia ipsius DEI supernaturaliter testantis, aut reuelatione seu testificatione DEI obscura: prior ad prophetiam pertinet, vt dicitur dub. ultimo, posterior fidei diuinæ propria est, & ad hunc locum pertinet: quo sensu credere, prout est actus elicitus diuinæ fidei, nihil aliud est, quam firmus assensus intellectus diuina reuelatione obscura nixus ex quæstione 1. dub. 3. Atque hunc ipsum etiam esse iustificantis fidei actum à fiducia voluntatis diuersum, contra Nouatores ostendimus quæst. præced. dub. 1.

10 Quæritur tertio, an & quomodo distinguantur actus fidei per hoc, quod est, credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Respondetur, hæc sane aliquo modo inter se distingui, vti omnes Theologi docent, ex Augustino serm. 181. de tempore & serm. 61. de verbis Dñi, & tract. 21. in Ioannem. Ex quo Magister in 3. dist. 23. ita eam distinctionem declarat. *Aliud est, inquit,*

credere

credere in Deum, aliud credere Deo, aliud credere Deum. Credere Deo, est credere vera esse quae loquitur; quod & mali faciunt: & nos credimus homini, sed non in hominem. Credere Deum, est credere quod ipse sit Deus, quod etiam mali faciunt. Credere in Deum est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adherere, & eius membris incorporari. Eandem distinctionem cum Magistro generatim tradunt, & sequuntur ceteri Scholastici in 3. distinctione 23.

10 Quam etiam S. Thomas hic quaest. 2. art. 2. ita explicat. Nam quia credere ad intellectum pertinet, prout à voluntate mouetur, hinc fit, ut ratione utriusque potentiae coniunctim triplicem habitudinem fortiatur ad suum obiectum, seu terminum; duas quidem praecise, ut est actus intellectus, nempe habitudinem ad obiectum materiale primum, quae significatur, per illa verba, *Credere Deum*; secundam ad obiectum formale *Quo*, quae significatur verbis illis, *Credere Deo*. Tertiam vero, ut est actus à voluntate imperatus, & aliquo modo relatus in Deum velut ultimum finem; quae significatur, per *credere in Deum*.

11 Circa quam distinctionem notandum primo, eam non ita intelligendam esse, quasi sit distinctio actuum fidei re ipsa diuersorum, ut cum Sancto Thomae ibidem art. 1. ad 2. docent omnes; quia credere Deum, semper inuoluit etiam credere Deo; etsi non contra. Credere quoque in Deum semper inuoluit credere Deum, & Deo, ut recte notauit Arragonius hic eodem a. 2. & magis patebit ex sequentibus: sed quia sane est quaedam rationis distinctio, per quam seu plures, seu vnus atque idem actus fidei, secundum diuersas habitudines ad varium obiectum seu terminum, recte distinguitur, ut dictum.

12 Notandum secundo, *Credere in Deum*, cum directe & formaliter sit actus elicited ab intellectu, & imperatus à voluntate, esse quidem vnum actum intrinsece ac in recto, significare tamen plures actus; ita quidem ut per se ac primario dicat ipsum assensum fidei, simul tamen etiam connotet actum voluntatis, quo ipse assensus fidei in Deum velut ultimum finem aliquo modo referatur: Sicut quiuis alius actus ab vna potentia elicited, & ab alia imperatus, absolute vnus actus est, sed plures significat.

13 Quo sensu etiam dixit Caietanus eadem quaestione 2. articulo 2. eiusmodi actum proprie non esse multum (hoc est, plures) sed multiplicem. Nec quoad hoc dissentire videtur Durandus in 3. distinctione 37. quaestione 7. numero 6. licet in contrarium relatus à Caietano & Arragonio hic articulo 2. sed in eo potius deceptus videtur. Durandus, quod ibidem indicat, *Credere in Deum* supponere quidem actum fidei, tamen formaliter ac in recto esse actum charitatis, seu voluntatis referentis actum fidei in Deum: quod est contra vim verborum, Sanctum Thomam, & communem ceterorum Doctorum sententiam, ut recte aduertit Gregorius de Valentia hic q. 2. punct. 1.

14 Notandum tertio, cum inter omnes quidem

constet, per *Credere in Deum*, inuolui & significari aliquem actum voluntatis, quo assensus fidei referatur ad Deum, velut vltimum finem; duo tamen esse dubia, quae explicatione indigent. Primum est, an ad hoc, ut aliquis dicatur credere in Deum, determinate requiratur actus charitatis, referens fidei actum ad Deum; an potius sufficiat imperfectior quidam motus voluntatis; puta spei, seu etiam ipsius habitus voluntatis, fidei respondentis, quo intellectus inclinatur & determinatur, ad assentiendum diuinae reuelationi. Secundum dubium est, an *credere in aliquem*, semper inuoluat relationem ad finem vltimum; ita ut nunquam dici recte possit de homine seu alia creatura.

Ad primam dubitationem respondeo breuiter, totam quaestionem esse de nomine, in rigore tamen verborum sufficere actum voluntatis charitatis inferiorem. Quod ita declaro. Etenim, determinate requiri actum charitatis, docet Augustinus locis cit. quem ita etiam sequitur Sanctus Thomas hic quaestione 2. articulo 2. & quaestione 1. articulo 9. ad 3. item Magister, & alij Scholastici in 3. distinctione 23. qui etiam propterea dicunt, non omnem credentem Deo credere in Deum; idemque modus loquendi passim etiam celebratur à Concionatoribus & Catechistis.

Posteriori autem modo (scilicet actum charitatis determinate non requiri) loquuntur idem Augustinus lib. de fide & operibus c. 14. & vlt. Chrysostomus homil. 30. & 52. in Matthaeum, Bernardus serm. 24. in Cantica, quando dicunt, omnes fideles, etiam peccatores, in Deum credere. Imo ita expresse loquitur etiam ipsa Scriptura Ioannis 12. v. 42. *Verum tamen ex Principibus multi crediderunt in eum; sed propter Phariseos non confitebantur, ut in Synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.* In quem locum etiam Caietanus notauit, illum quoque in Deum credere, qui credit collocando in Deo omnem suam spem & fiduciam, ut etiam peccatores facere possunt.

Idem colligitur ex Concilio Chalcedonensi act. 16. & confirmatur vsu quotidiano fidelium, ac totius Ecclesiae. Omnes enim, etiam peccatores, quotidie dicunt & profitentur in Symbolo, *Credo in Deum*; idque non solum in persona Ecclesiae, sed etiam propria, cuius utique nomine singuli professionem fidei faciunt. Quare etiam à Scriptura & Patribus aliene non loquuntur, qui dicunt, eo loquendi modo generatim significari rationem formalem credendi, prout mediante voluntatis motione ei se quis libere subijcit; ac proinde omni actu fidei aliquo modo in Deum credi: etsi praefecte hoc non fiat, sine actu charitatis.

Ad secundam dubitationem respondetur, per voculam *in aliquem credere*, ordinarie quidem, sed non semper ac necessario significari relationem ad vltimum finem, quicquid dixerit Magister loco citato: siquidem in symbolo Apostolorum, iuxta probabilem pluriū SS. Patrum lectionem, habetur *Credo in S. Ecclesiam*: vbi speciatim Hieronymus contra Luciferianos & in epistolam ad

Philemonem & Chrysofomus homil. 6. de simbolo notant particulam *In*, iunctam cum particula *Credere*, non semper significare formalem ac supremam rationem credendi, quæ est Deus, sed aliquando vnum ex credendis, vel etiam auctoritatem proponentem fidem.

18 Quo modo etiam Exodi 14. v. 31. in textu hebraico legitur *Crediderunt in Deum*, & *in seruum eius Moysen* vt etiam diximus q. 1. dub. 8. Nihilominus quia hic modus loquendi minus vsitatus est, vbi de fide supernaturali agitur, non passim, & sine circumspectione vsurpandum videtur. Ex quibus tanto magis etiam refelluntur huius temporis Sectarij, cum aiunt; actum fidei iustificantis in scriptura solum significari per verba illa *Credere in Deum*; de qua re egimus superius q. 6. dub. 2.

DVBIVM II.

Quæ, & quotuplex sit necessitas actus fidei; spectatim an, & quid, siue ex obiectis naturalibus, siue supernaturalibus, necessitate mediæ necessario credendum sit omnibus.

S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

19 Fidei actum aliquo modo ad salutem necessariū esse, indubitatum est; & constat ex innumeris scripturæ locis, quorum nonnulla inferius referentur: sed quæ, & qualis, & cuiusnam fidei, & de quo obiecto, sit ea, respectu cuiusvis status humanæ vitæ, necessitas; id cum multifariam controuersum sit, hac & sequenti dubitatione paulo vberius explicandum est.

20 Vbi supponendum est primo, eorum, quæ ad salutem hominis conducunt & necessaria sunt, siue sint actus humani, siue alia mediæ, ad salutem hominis, seu primam, in iustificatione positam; seu vltimam, nempe ipsam beatitudinem, diuinitus ordinata & præscripta, duplicem distingui necessitatem. Alia enim vocatur *necessitas mediæ*, alia *necessitas præcepti*. Necessitate mediæ ad salutem necessaria dicuntur illa, sine quibus iuxta legem Dei ordinariam, nullo modo salus acquiri potest, etiamsi quis inuincibiliter ea ignoret, illius inculpabiliter careat.

Necessitate autem præcepti ea necessaria dicuntur, quæ ex vi quidem diuini præcepti necessariò faciendæ aut procurandæ sunt, cum facultas suppetit; non ita tamen quin etiam secundum legem Dei ordinariam, absque eis saluari possint illi, qui citra culpam, nempe ob impotentiam vel ignorantiam inculpabilem, ea prætermittunt; saltem quantum est ex necessitate præcepti; siquidem ea necessitas solum ex præcepto oritur, à cuius violatione in omni ma-

teria impotentia vel ignorantia inculpabilis excusat. Necessitas mediæ adstringit etiam vsu rationis carentes, puta infantes, amentes; necessitas præcepti non item.

Et vero sunt nonnulla, quæ vtraque necessitate ad salutem necessaria sunt, vt v. g. votum baptismi, vel poenitentiae Sacramenti; item poenitentia formalis aut virtualis in adultis peccatoribus, &c. quædam sola necessitate præcepti necessaria sunt, vt actus eleemosynæ, temperantiæ, & alia pleraque præcepta: quædam sola necessitate mediæ vt gratia Dei præueniens, & quoad salutis vltimæ consecutionem etiam prædestinatio, &c.

21 Supponendum secundo, aliam esse *fidem explicitam*, aliam *implicitam*; seu quod idem est, aliud credere explicitè, aliud implicitè: quæ distinctio sumitur ex Augustino lib. 19. contra Faustum cap. 14. & Gregorio lib. 2. Moralium c. 25. & traditur à Magistro, & alijs Doctoribus in 3. dist. 25. quidquid improbe ac imperite eam reprehendat Caluinus lib. 3. Instit. c. 2. sect. 2. Dicitur vero explicitè credi illa veritas, quæ in se ipsa formaliter & expresse creditur, quæque adeo per se immediate terminat actum fidei. Implicitè verò illud, quod solum creditur in alia quadam veritate, in cuius fide etiam illius fides virtute aliquo modo continetur.

22 Quod quidem dupliciter accidit; primo, quando illa ipsa veritas, quæ implicitè credi dicitur, in altera virtute continetur, nempe vt conclusio particularis in vniuersali, quo modo credens Deum Creatorem totius vniuersi, credit etiam Creatorem cœli, terræ, Angelorum, hominum, &c. Secundo quando saltem fides illius in fide huius secundum animi præparationem aliquo modo continetur, ita vt qui vnū credit, ex vi ipsius actus fidei & præsentis dispositionis animi, sit paratus etiam alterū credere. Quæ ratione in quouis actu fidei implicitè ac virtute quodammodo continetur fides omnium, quæ Deus reuelauit: quia omnis credens aliquid propter diuinam reuelationem, non solum vniuersim credit, Dei reuelationem esse infallibilem, sed simul etiam credit, eam re ipsa circa hoc vel illud obiectum accidisse, inductus communibus quibusdam fidei motiuis, quæ re ipsa cæteris etiam obiectis credendis conueniunt, quo fit, vt is hoc ipso paratus sit etiam credere cuius reuelationi seu veritati reuelatæ, si pariter sub iisdem motiuis proponatur.

Ex quibus colligitur, fidem implicitam non ideo talem dici, quod proprie ac formaliter nulla sit vera fides, quodque explicitè circa nullū prorsus fidei obiectum versetur, vt Sectarij nostri temporis sibi imaginantur, sed quia implicitè quidem solum ad certum quoddam obiectum terminatur, cum tamen interim nunquam aliquid implicitè credi dicatur, nisi per verum actum fidei supernaturalis, vt recte notarunt Gregorius de Valentia hic q. 2. punct. 3. & Bannes q. 2. a. 8. et si Gabriel in 3. dist. 25. ipsam quoque habitualementem fidem seu habitum fidei vocet fidem implicitam, respectu veritatum, ad quarum assensum inclinatur. Sed quæ acceptio impropria est, & ad hunc locum non pertinet.